

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond
tantsukunsti õppekava

Carolina Tagobert

**TANTSIJA KOHALOLU JA ANSAMBLITUNNETUSE ARENDAMINE FACE
MOE- JA TANTSUKOOLI ÕPILASTE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Hanna Junti, MA

Kaitsmisele lubatud
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. PSÜHHOFÜÜSISE ARENDAMINE KOHALOLU JA ANSAMBLITUNNETUSE KAUDU	5
1.1. Kohalolu	5
1.2. Ansamblitunnetus	7
2. UURIMISPROTSESS	10
1.2. Eesmärgid	10
2.1. Meetodid	11
3. ANALÜÜS JA JÄRELDUSED	15
3.1. Grupi valik	15
3.2. Õpilaste tagasiside ehk kahe küsitluse analüüs	16
3.3. Probleemolukordade analüüs	21
3.4. Eneserefleksioon	22
KOKKUVÕTE	25
KASUTATUD ALLIKAD	26
LISA 1	27
SUMMARY	28

SISSEJUHATUS

Koreograafi ja etendajana pean ma väga lugu aususest iseenda – oma keha ja meele – vastu ning samuti füüsilise ja psüühika võrdväärse koostöö vastu. Peale selle pean lugu, kui etendaja ausus, st tema autentne ehedus, jõuab lavalt ka publikuni. Ausus eeldab minu jaoks seda sama tunnetust, millega on tehtud proove, viidud idee ja mõtte liikumisse ning mil moel lastakse see laval loomulikult viisil enese seest vabaks. Olgu see mistahes lugu, tunne või olukord, aga et see jõuaks läbi etendaja olemuse lavalt publikuni ning ei jääks ainult ühele või teisele poole ideelist lavapiiri pidama. Ausus väljendub minu jaoks selles, kui toimetatakse siiralt ja ilma valehäbita. See on miski, mida õppida on raske, aga mille algeid arendada on võimalik.

Tehes oma esimesi samme tantsuõpetajana, ei mõelnud ma hetkekski, et peaksin või tahaksin nendest põhimõtetest ja huvist tantsija või üleüldse etendaja psühhofüüsilise arendamise vastu loobuda. Tundsin, et ka huvihariduses on sellise suuna edendamine võimalik ja isegi vajalik. Kirjutades oma seminaritööd teemal “Etendaja psühhofüüsis Eesti kaasaegse tantsukunstniku näitel” tegin intervjuu muuhulgas ka tantsija, koreograafi ja õppejõu Ruslan Stepanoviga. Stepanov nägi Koolitantsu žüriis osaledes, kui oluline on, et lavalt tuleks eemaldada rekvisiidid ja kostüümid ning alles tuleks jätta ainult see tantsiv ja mõtlev inimene. Õpilase tantsimist ja mõtlemist tuleks omakorda arendada suhtlemise ja arutlemise teel ja mitte nii väga tegeleda tantsutehnikaga, vaid millegi palju argisemaga. (Stepanov 2018)

Sellest vestlusest tulenevalt tegin oma lõputöö jaoks probleemipüstituse: tantsuhuvihariduses jäävad koreograafia õppimise kõrval erilise tähelepanuta psühhofüüsilise arenemisega seotud kvaliteedid.

Käesoleva loov-praktilise lõputöö eesmärgiks oli arendada õpilaste kohalolu ja ansamblitunnetuse taset ja teadlikust sellest tasemest. Uurimus keskendub lavalolija perspektiivile läbi tantsugrupi arengu, kuhu kuulus 21 tantsijat vanuses 15-18 aastat.

Eesmärgile tuginedes püstitasin kolm uurimisküsimust: kas kohalolu ja ansamblitunnetuse kvaliteedi parandamine on huvihariduses vajalik, kas see on võimalik ning kuidas on seda arengut võimalik mõõta?

Töö jaotub kolmeks suuremaks peatükiks, mis omakorda jagunevad vastavalt kaheks või neljaks alapeatükiks. Esimene peatükk jaguneb kaheks ning sõnastab mõisted **kohalolu** ja **ansamblitunnetus**. Teises peatükis tutvustan uurimisprotsessi: mõtestan laiemalt eesmärgid ja töömeetodid. Kolmas peatükk keskendub analüüsile ja järeldustele jagunedes neljaks alapeatükiks: esimeses kirjeldan valimit, teine võtab kokku õpilaste tagasiside, kolmandas kirjutan lahti tekkinud probleemolukorrad ning neljandas võtan teema kokku eneserefleksiooniga.

1. PSÜHHOFÜÜSISE ARENDAMINE KOHALOLU JA ANSAMBLITUNNETUSE KAUDU

Olen oma õpingute ajal TÜ Viljandi kultuuriakadeemias kokku puutunud erinevate meetodite ja harjutustega, mida rakendatakse psühhofüüsilise arendamisel peamiselt näitlejaõppes, aga mis minu kogemuse põhjal võiksid efektiivselt toimida ka tantsija arendamisel. Uurisin neid harjutusi ja isiklikke kogemusi ka oma seminaritöös¹ ning nimetan neid psühhofüüsilise treenimise harjutusteks. Need on ülesanded, mis ühendavad tantsus (või üleüldse etenduskunstides) lavalolija füüsilise ja psüühika.

Otsustasin õpilaste psühhofüüsilise tõhusamaks arenguks ning selle arengu paremaks uurimiseks kitsendada oma valikut kahele konkreetsele teemale: **kohalolu** ja **ansamblitunnetus**. Kahes järgnevas alapeatükis kirjutan lahti, miks valisin just need teemad ning kuidas neid mõtestan.

1.1. Kohalolu

Esimeseks märksõnaks, millest oma tundides lähtusin oli **kohalolu**. Jõudsin selleni vestluses oma juhendaja Hanna Juntiga, kes soovitas mul analüüsida, mida ise etendaja ja koreograafina või lihtsalt tantsu vaatlejana tantsija juures oluliseks pean. Kohalolu olulisus oli tol korral esimene, mis mulle pähe tuli. Ma ei suutnud seda mõistet koheselt defineerida, kuid mida rohkem seda enda jaoks mõtestada püüdsin, seda rohkem tundus, et olenemata definitsioonist on kohalolu lavalise eneseväljenduse kvaliteedina oluline nii professionaalse tantsija kui ka harrastaja puhul.

¹ Tagoberrt, C. 2019. Etendaja psühhofüüsis Eesti kaasaegse tantsukunstniku näitel. [Seminaritöö]. Tartu Ülikool. Viljandi kultuuriakadeemia etenduskunstide osakond. Viljandi.

Ameerika Ühendriikide sotsiaalpsühholoog Amy Cuddy on öelnud: “Me teame, mis see (kohalolu – toim.) on, kui me seda tunneme, ja me teame, mis see on, kui me seda näeme, ent määratleda kohalolu on raske.” (Cuddy 2017, lk 23)

Oma eriala inimestega etenduskunstide valdkonnas kohalolust rääkides, ei tundu olevat probleemi selle tunnetamisega. Isegi kui me ei sõnasta selle mõiste tuuma, tundub mulle, et saadakse aru põhilisest: kohalolu kas on või teda ei ole. Teatrikriitik Luule Epner kirjutab väljaandes “Teatrielu 2014”: “Mida tähendab kohalolu ehk võõrsõnaliselt presentsus? Lääne teatritraditsioonis on see tähistanud kas treeningu ja tehnikatega saavutatavat keskendatud energiat või loodusest antud karismat, isiksuslikku mõjujõudu.” (Epner 2014, lk 71)

Olen seda tunnetanud ka omaenda praktikas nii etendaja kui koreograafi/liikumisjuhi ja ka vaatajana, et mõnikord on lavalolija kohalolu niivõrd võimas, et naelutab mind lavaltoimuvat jälgima ja teinekord tundub nagu puuduks kohalolu täielikult. Esmalt on kohalolu puhul olulised etendaja silmad, nende fookusseeritus ja et neis oleks mingisugune elu. Oluline on, et etendaja teeks oma kehaga tööd ja et tema mõte oleks sõnadetagi selge. Samas tuleks see saavutada ilma kõiki vastuseid vaatajale ette ütlemata ning jagades ainult vajalikke niidiotsi. Etendaja energia ja selle intensiivsus on miski, mis peaks ruumis kiirgama ja kõiki endaga kaasa haarama. See ei pruugi olla kvaliteet, millega on eraldi tööd tehtud, see võib olla ka midagi väga loomulikku, mis tulebki iseenesest etendaja seest ja jõuab vajalikul hetkel publikuni.

Asudes selle kvaliteedi arendamise potentsiaali huvihariduses uurima, tekib mul küsimus, kas kohalolu elus, treeningsaalis ja laval üldse üksteisest erinevad. Miks pean etendaja ja vaatajana, aga ka üleüldse inimesena seda oluliseks, kuidas seda saavutada ning mil viisil rakendada? Selle olulisus tuleb minu jaoks välja mingisuguses usutavuses. Kas etendaja ise usub, mida ta laval teeb või kes ta on? Kui tema usub, siis miks mina (vaataja) ei peaks ka teda uskuma. Samamoodi on päriselus: mul ei ole põhjust kahelda ensekindlas inimeses, kes on mõttega oma tegude taga või tegudega oma mõtete taga. Vähemalt esialgu ei ole põhjust kahelda. Kohalolu on miski, mis loob justkui kontakti iseenda ja kõige ümbritsevaga. See on miski, mis viib keskendumiseni, et märgata peamist, märgata olulist.

Viljandi kultuuriakadeemia tantsuteooria õppejõud Kai Valtna toob lavastuse “Performance STL-is” prooviprotsessist kirjutades välja enda jaoks olulise õppetunni algaja etendajana: “Kohaletulek ei võrdu kohaloluga.” (Valtna 2019) Selles on tõesti oluline erinevus, kas me oleme füüsiliselt ruumis või me oleme ka vaimselt ruumis ja enda tegude ja oleku juures. Kohaletulek võib siiski olla üks kohalolu eeldustest.

Teatriteoreetik Eugenio Barba esitleb etendaja kohalolekust rääkides mõistet argine ja mitteargine keha. Ta toob välja, et argised kehatehnikad järgivad üldiselt minimaalse pingutuse printsiipi, st püütakse saavutada maksimaalne tulemus minimaalse energiakuluga. (Barba 1999, lk 53) Mitteargine energia muudab aga keha teatraalselt otsustanuks, elavaks, usutavaks, mistõttu etendaja kohalolek äratav vaataja tähelepanu enne, kui mingi sõnum on üldse edasi antud. (*Ibid*)

Idealis võiks kohalolu mängida olulist rolli mistahes elulises või etendamise situatsioonis. Olgu see siis kahevaatuseline lavastus või kolmeminutiline tantsukava, kohalolu võiks olla energia, mis paneb need elama.

1.2. Ansambelitunnetus

Ansambli- ehk grupitunnetus on miski, mida individuaalselt saavutada tundub teoreetiliselt võimatu. Samas on Ameerika koreograaf ja tantsija ning kontaktimprovisatsiooni rajajana tuntud Steve Paxton öelnud: “Soolotantsu ei eksisteeri, tantsija tantsib (alati) põrandaga. Teise tantsija lisandudes, tekib kvartett: mõlemad tantsivad üksteisega ja mõlemad tantsivad ka põrandaga.” (SPQ 2019) Seega võib olla ka justkui ansambelitunnetus iseendaga ja kõigega, mis sind ümbritseb. Antud töö kontekstis eeldasin aga ansambelitunnetuse tekkimisel grupi olemasolu, kus iga indiviid annab oma panuse ja on loomulikult väga oluline ning asendamatu osa, et tekiks üks suur tervik.

Tegelikult eelistan selle töö kontekstis kasutada grupitunnetuse asemel sõna ansambelitunnetus. Ansambel ehk ühtse kunstilise kollektiivina esinev artistide rühm (EKSS 2019). Sõna *ansambel* viitabki justkui juba grupile, kelle ülesandeks on eksisteerida, treenida ja esitada koos ühtse tervikuna. Seega on selles sõnas endas juba olemas kõik, mida sellelt mõistelt ootan: mängulisus ning samas ka usaldus ja vastutus koos toimida.

Tantsupedagoog Anu Sööt võtab Tantsuinfo Kuukirjas kokku üliõpilaste vastused küsimustele tantsu õpetamise kohta. Üheks küsimuseks on ka, mida peaks tantsus õpetama ning üliõpilased toovad välja grupitunnetuse mõiste. Lisaks sellele peaks nende arust tantsus õpetama veel oma keha kuulamist, koostööd, austust ning ka kohusetunnet. (Sööt 2014, lk 3-4) Neid märksõnu võiks üldisemalt paigutada ka kahe nimetaja – kohalolu ja ansamblitunnetus – alla.

Otsustasin kohalolu kõrval ka ansamblitunnetuse arendamise kasuks, sest konkreetse grupi ja antud tantsukooli tööetika ja üldiste eesmärkidega sobib selle arendamine suurepäraselt. Juba varasemalt tundus, et ansamblitunnetus on mingil määral uuritaval grupil juba olemas. See väljendub nende hoiakus näiteks ühiste esinemiste suhtes. Nad on alati üksteise jaoks olemas, ühise eesmärgi nimel väljas ja toetavad teineteist. Mind huvitas, mida saaksin omalt poolt veel lisada, et selle tunnetuse kvaliteeti tõsta.

Ansamblitunnetus võiks alata teadvustamisest: kus me oleme, kes me oleme ja miks oleme. Edasi hakkab tööle juba taju ruumi ja ümbritsevate inimeste suhtes. Sealt edasi hakkame otsima kontakti nii enda, ruumi kui ka grupikaaslastega ühekaupa ning mitmekesi.

Ansamblitunnetuse arendamisel tundub oluline roll ka suhtlusel väljaspool treeningsaali. Selles ei pruugi olla seaduspära, et heade sõprade puhul ansamblitunnetus tunnis kergemini saavutatav võiks olla, aga kahtlemata mõjutab kõik ühiselt kogetu ja tunniväline ka grupi tunnetust.

Ansamblitunnetus ja kohalolu on minu jaoks dünaamilises dialoogis. Üks sõltub teisest küllaltki suurel määral. Täielikult saavutatud kohalolu on üks alustalasid, mis võib viia ansamblitunnetuseni. Arvan, et üks ilma teiseta oleks ka käesoleva töö kontekstis jäänud poolikuks pingutuseks. Kohalolu mõjutab ansamblitunnetust, sest ilma enese füüsilise ja vaimse kohalolekuta ei suuda me ka teiste kohaloluga harjuda ja arvestada. Kohalolu rakendamine ansamblitunnetuses on märkimisväärse tähtsusega.

Kohalolu kokkupuutepunkt ansamblitunnetuses näib olevat märkamises. Kui ma olen vaimselt ja füüsiliselt kohal ning märkan ennast, siis on mul võimalik enda ümber tajuda ka

teisi. Seejärel võib juba tajuda ka seda, kuidas teised mind tajuvad. Kohalolu ja ansamblitunnetus on tingimata kvaliteedid, mis peaksid teineteist täiendama mitte segama.

2. UURIMISPROTSESS

Käesolevas peatükis kirjutan esmalt lahti üldised eesmärgid, millega alustasin ning lühidalt kirjeldan, kas ja kuidas need protsessi käigus muutusid. Lisaks tutvustan meetodeid, mida tundides rakendasin ning toon näiteid erinevatest harjutustest, mida kasutasin.

1.2. Eesmärgid

Minu esmaseks eesmärgiks oli jagada ja rakendada neid teadmisi ja kogemusi, mis mul juba on. Seeläbi tahtsin välja selgitada, millised ülesanded töötavad antud protsessis arendavalt ja millised mitte nii väga. Samas seadsin ma prioriteediks õppida ja avastada ka ise midagi uut ning seda läbi erinevate tantsu- ja teatriteoreetikute ning ka praktikute uurimise.

Võtsin eesmärgiks arendada õpilaste teadmisi **kohalolu** ja **ansamblitunnetuse** võimalikkusest ja vajadusest. Proovisin verbaalselt mitte põhjendada, st enda poolt vastuseid ette öelda, kas ja miks nad seda vajama peaksid. Püüdsin läbi tunnis antud ülesannete tekitada neis endis seda tunnetust, mille pealt nad oskaksid öelda, kas toimub areng või mitte ning kas see võiks olla nende jaoks vajalik.

Samuti seadsin eesmärgiks esitada õpilastele neid küsimusi, millele ma ise tantsukunstniku ja -õpetajana vastust otsin. Ma ei oodanud neilt verbaalseid vastuseid, aga proovisin nende mõtteid rohkem niisugustele radadele suunata, et nad mõtestaksid tantsu ja liikumist üleüldiselt veidi laiemalt kui ainult koreograafia õppimine ja selle korrektne esitamine. Loomulikult võiks ja peakski selline uute teooriate ja praktikatega tutvumine toetama ka põhilist: tantsimist ennast.

Eesmärk oli panna rühm paremini koos toimima, et olla nii vaimselt kui ka füüsiliselt võimalikult avatud ja tähelepanelik. See võiks anda neile julgust üksteise paremaks tundma õppimiseks nii treeningsaalis, laval kui ka igapäevaelus.

2.1. Meetodid

Olen TÜ Viljandi kultuuriakadeemias õppides osalenud Raido Mägi kontaktimprovisatsiooni tundides ning need on ärritanud minus huvi sellega veelgi laiemalt tegeleda. Kontaktimprovisatsioonil põhinevaid ülesandeid on kasutanud ka mitmed koreograafid, kelle töödes olen etendajana osalenud. Nende põhjal on kogunenud paras hulk erinevaid harjutusi, millest kombineerida ülesandeid ka oma õpilastele. Lisaks enda kogemusele toetusin põhitõdede kaardistamisel ka Cheryl Pallanti raamatule “Contact improvisation: an introduction to a vitalizing dance form”. (Pallant 2006)

Kontaktimprovisatsiooni tundidesse kaasamine oli tegelikult õpilaste enda välja pakutud idee ja soov, millega ma koheselt haakusin, sest tundsin, et see sobib väga hästi minu töö eesmärkidega. Esialgu oli oluline just kontakti otsimine ja leidmine nii iseenda, paarilise kui ka kogu grupiga. Improvisatsiooni seadsin pigem sihiks, kuhu võiksime tundide edendes jõuda, kui oleme kontakti juba leidnud ja suudame seda ka säilitada.

Niisiis algas kontakti otsimine kõigepealt iseendast. Erinevaid harjutusi tehes keskendusime seda otsides näiteks hingamise jälgimisele. Panin tähele, et üks loomulikuimaid lähenemisi sellele oli läbi erinevate venitusharjutuste. Suunasin õpilasi mõtlema kogu kehale tervikuna, kuid samas märkama enda juures väikeseid detaile. Rõhutasin, et märkamine ei pea toimuma visuaalselt. Piisab, kui mõte voolab kehas koos liikumise ja liigutamisega. Üheks oluliseks ülesandeks iseendaga kontakti otsimisel kujunes *palli oma kehas liigutamine*. Katsetasime ülesannet silmad kinni (alguses oli see keerulisem, ikka taheti silmi lahti teha, aga mida rohkem seda harjutust tegime, seda kindlamini ennast silmad kinni liikudes tunti) ja silmad lahti, paigal olles ja ruumis liikudes. Pallid olid erineva kuju, erineva suuruse, erineva raskuse ja vahel ka erineva värviga. See oli oluline, et haarata õpilaste tähelepanu ja kujutluspildi tekkimisel hoida töös lisaks kehale ka nende aju, nende mõtlemist. Pall liikus vastavalt õpilaste enda tunnetusele erineva tempoga mistahes kehaosadesse.

Lisaks tutvustasin õpilastele pisut põrandatehnikat, kontakti võimalusi põranda ja oma keha vahel. Sooritasime üle saali liikumisjadasid, kus fookus oli oma keha raskuse jagamisel põrandal nõnda, et edasiliikumine oleks sujuv ja kerge ning takistusi oleks minimaalselt.

Seejärel otsisime kontakti paarilisega. Näiteks kasutasime *peegliharjutust*, kus me ei otsinud füüsilist kontakti, vaid üritasime olla tähelepanelikud ja teadlikud oma paarilise liikumise suhtes. See on harjutus, mis nõuab mõlema paarilise kohalolu ja fookust ühisele tegevusele ning samas õpetab ka koostööd ja vastastikust austust. Teiseks tegime ka füüsilist kontakti nõudvaid ülesandeid, jäädes seda tehes kontakti ka põrandaga. Lisaks andsime erinevate liikumisülesannete juures tagasisidet oma paarilisele. Vältisin improvisatsiooni tagasisidestamist ning keskendusin siin ainult ühiselt õpitud koreograafiale. Lõdvestusel kasutasime tihti massaaži, mida paarilised kordamööda üksteisele tegid. Üks paarilistest lamas kõhuli ja teine paariline masseeris kogu keha 4-6 min ning seejärel vahetasid õpilased rollid. Märkasid, et kui õpilased olid väsinud, aga kui tegime rahuliku, madala intensiivsusega tunni, lahkusid nad tunni lõpus puhanud, rahuliku ja lõdvestatuna ning nende motivatsioon järgmisel tunnil taas rohkem panustada tõusis.

Kolmandaks otsisime kontakti juba suurema grupiga. Selleks olid alguses ülesanded n-ö pooliku grupiga. Üritasin inimesi pidevalt erinevates gruppides omavahel vahetada, et toimuks suurem segunemine. Muidu tekkida oht, et kogu idee grupiühtsusest on määratud läbikukkumisele, kui tekivad alati ainult kindlad paarid ja kindlad grupid. Ansamblitunnetuse paremaks tekkimiseks pidasin oluliseks tunni alustamist avatud ringis nägudega üksteise poole, et õpilased märkaksid esmalt ka visuaalselt inimesi enda ümber ja teadvustaksid kõiki, kes ruumis on. Tegelesime ülesannetega, mis tooks õpilased antud ruumi ja antud ajahetkesse vaimselt ja füüsiliselt kohale, et kõigi keskendumine saaks olla maksimaalne. Lahendasime seda mänguliselt ja proovisin neile pakkuda uusi ülesandeid, kui tundus, et vanad on juba piisavalt mugavaks muutunud.

Alustasime ja lõpetasime tundi tihti *veekausi tõstmise harjutusega*, kus õpilased seisid ringis (alguses väga lähestikku ja tundide edendes tegime ringi järjest suuremaks, et üksteise tajumist proovile panna) ja tõstsid põrandalt peakohale kujuteldavat veekaussi. Oluline oli, et tilkagi vett üle ääre ei loksuks. See kujunes õpilaste üheks lemmikharjutuseks, mis tõi nende tähelepanu tundi kohale ning nad väärtustasid selle ülesande puhul ka ansamblitunnetuse tekkimist, sest kõigi panus veekausi tõstmisel oli äärmiselt oluline.

Teiseks õpilaste lemmikuks kohalolu proovilepaneku harjutuseks kujunes *plaksusaatmisemäng*. Õpilased seisid suures ringis, andsin ühele õpilasele kujuteldava plaksu, mida ta seejärel ringis edasi hakkas saatma. Algselt tegid õpilased seda koos nime ja lisaplaksuga. Õpilane suunas kellelegi oma plaksu, kinnitades seda kindla silmsidega ja öeldes selle õpilase nime, kellele ta plaksu edastab. Seejärel tegi plaksusaaja plaksu enda ette, et kinnitada, et ta sai selle kätte ning saatis plaksu omakorda uuele inimesele jne. Hiljem tõstisime plaksusaatmise tempot, eemaldasime nimed ning võtsime vahelt välja saajaplaksu – jäi ainult plaksu saatmine konkreetse suunamise ja silmside loomisega.

Paaris- ja grupiharjutuste puhul tegelesime kontakti eeldavate ülesannete juures raskuse andmise ja võtmisega, mis omakorda tähendas vastutuse jagamist. Näiteks proovisime ülesannet, kus üks õpilastest oli toengpõlvituses ja teine õpilane tema seljal seista sai. Õpilased pelgasid seda ülesannet algusest, aga praktikas järele proovides, oli ühine rõõm hakkamasaamisest ja õnnestumisest suur.

Tunni üheks oluliseks osaks oli ka koreograafia õpetamine, jooniste sättimine ning tantsu pidev harjutamine. Tegime seda moel, mis hoiaks kõigi kohalolu tunni alguses saavutatud harjutuste tasemel ning kasvataks ühise eesmärgi töötamise nimel tugevat ansamblitunnetust. Julgustasin õpilasi märkama, kes liiguvad tantsus nende kõrval ning millised on nende tugevused, mida grupikaaslasena ka ise endas esile tuua. Tunnustati julgust kogu hingest tantsida ja kiideti teineteise liigutuste täpsust, mis oli vajadusel terav, vajadusel pehme.

Ühe olulise teoreetilise baasina toetusin Anne Bogarti ja Tina Landau raamatule “The Viewpoints Book”, mille juurde ma pärast mitmete raamatutega tutvumist pidama jäin ning mille seisukohad mulle huvi pakkusid ning mind inspireerisid. Ma ei olnud varem selle süsteemiga tuttav, millest antud raamatus kirjutatakse, kuid selle lihtsus ja mõtteselgus ülesannete püstitamisel avaldas mulle muljet ning otsustasin kasutada seda raamatut ühe teoreetilise materjalina, millele praktikas toetuda.

Viewpoints on teatud kompositsioonitehnika, mis pärineb 70-ndatest ja mille on loonud koreograaf Mary Overlie. Selle tehnika on omakorda teatriõppe jaoks kombineerinud lavastajad Anne Bogart ja Tina Landau. Overlie loodud kuue vaatepunkti süsteem (“The Six

Viewpoints”) kutsub märkama oma igapäevaelu kogemusi ja nendest lihtsatest asjadest ammutama inspiratsiooni ka loomingu jaoks.

Mind kõnetab selle süsteemi ülesehitus meie elu argisuse najale. “The Six Viewpoints” ehk kuus vaatepunkti koosneb ruumist (space), vormist (shape), ajast (time), emotsioonist (emotion), liikumisest (movement) ja loost (story) (Bogart et al 2005, lk 5).

Uurides erinevaid meetodeid ja süsteeme, sai kiirelt selgeks, et ülesandeid ja harjutusi ning nende kõikvõimalikke variatsioone on lõputult. Psühhofüüsilise ja selle eri kvaliteetide arendamine võib olla lõputu protsess. Tuleb lihtsalt leida endale ja oma õpilastele sobivad meetodid. Mina töötasin selle jaoks läbi erinevate teoreetikute ja praktikute raamatuid ja artikleid (Gaga tehnika, Viewpoints-süsteem, Grotowski näitlejatreening jm) ning ka enda koolikonspekte (loovmäng ja loovtants, kontaktimprovisatsioon jm). Tegin valikuid ning katsetasin tundides, mis minu õpilastele hästi sobida võiksid.

3. ANALÜÜS JA JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis kirjutan lahti uurimuse valimi ning toon välja uurimistulemused õpilaste tagasiside põhjal. Õpilaste tagasiside aluseks on minu poolt läbi viidud küsitlused (vt Lisa 1), mida oli õppeaasta jooksul kaks: esimene protsessi alguses ja teine viimases tunnis. Lisaks analüüsin siin peatükis ka tekkinud probleemolukordi ja võtan teema kokku eneserefleksiooniga.

3.1. Grupi valik

Hetkel õpetan FACE Moe- ja Tantsukoolis² lapsi vanuses 7-18 aastat. Lõputöö valimiks otsustasin valida ainult kõige vanema vanuserühma (15-18 aastased) tantsijad, kuhu kuulub kaksümmend üks tantsuhuvilist noort.

Kuigi kasutasin ka teiste rühmade tundides vahel samu meetodeid, siis on selle töö fookuses ainult üks rühm. Valiku tegi minu jaoks kergemaks see, et olin nende noortega ka eelneval aastal tantsutunnis kokku puutunud ja olin teadlik nende potentsiaalset ja huvist uute liikumiskvaliteetide vastu.

FACE Moe- ja Tantsukooli kuvand tugeva ansamblina eksisteerib tegelikult juba varem. Esindades tantsukooli oma tantsukavadega aasta jooksul väga paljudel erinevatel sündmusel, festivalidel ja võistlustel (nt Koolitants, Kuldne Karikas, FACE Kevadkontsert,

² "FACE Tantsukoolis saab professionaalsete õpetajate käe all õppida erinevaid tantsustiile- esindatud on showtants, jazz, kaasaegne tants, hip-hop, cheerleading, lastetants, ballett ning kaasaegne tants ja põrandatenika. Iga rühm on orienteeritud ühele põhistiilile, ent täiendab end ka lisastiilidega. FACE Tantsukool peab oluliseks nii iga õpilase individuaalset arengut kui ka pidevat grupisisest koostööd. Iga treener läheneb tunnile vastavalt oma rühmale, kohandades end pidevalt õpilaste vajadustega, vältimaks paigalseisu ning tagada pidev areng. Tantsukool paneb suurt rõhku tehnika valdamisele, koordineerimisele, painduvusele, füüsilise vormi arendamisele ning tantsu emotsionaalsusele. Soovime, et meie õpilased tunneksid end liikudes kindlalt ja mugavalt ning tajusid ka tantsumaailma laiemat pilti." (FACE 2019)

Viljandi Hansapäevad jm) on tagasisidena kiidetud just mõjuvat ansamblitööd, kuid seda mitte kõikide gruppide puhul. Enamus tantsukooli tantsukavasid panevad rõhku liikumise sünkroonsusele ja efektsele joonisest-joonisesse liikumisele.

Oma lõputööd ette valmistades ja tantsukooli varasemate töödega tutvudes, tundus mulle, et ansamblitunnetuse paremaks mõistmiseks ja tunnetamiseks ei piisa õpilastel ainult koreograafia ideaalsest selgeks õppimisest ja selle esitamisest. Neid etteasteid võiks suurepäraselt toetada tantsutundides tehtud töö ansamblitunnetuse ja tantsija kohaloluga.

Rühm, kellega koos terve aasta töötasin, on eelnevalt koos tantsinud juba mitu aastat. On olnud loobujaid, uusi tulijaid ning ka järjepidevaid tundides osalejaid. Ka sel aastal liitus grupiga kolm uut tantsuhuvilist noort. Antud rühma õpilased on tantsuga tegelenud keskmiselt 8-12 aastat, paar inimest ka 4-7 aastat ning üks õpilane puutus tantsuga kokku alles esimest aastat.

3.2. Õpilaste tagasiside ehk kahe küsitluse analüüs

Viisin õpilaste seas läbi kaks küsitlust. Ühe tundide alguses ja teise viimases tunnis. Küsitlusele vastasid kõik 21 õpilast indivuaalselt ja kirjalikult. Antud alapeatükis võrdlen ja analüüsin neid vastuseid omavahel, jättes vastajad anonüümseteks.

Puutusin antud grupiga tantsutundides kokku ka eelmisel aastal. Tol korral me väga spetsiifiliselt kohalolu ja ansamblitunnetuse küsimusi ei arutanud, aga tegime olemuselt sarnaseid harjutusi soojenduseks või lõdvestuseks juba siis. Sel aastal juba teadlikumalt nendele teemadele lähenedes ei tahtnud ma siiski kohe verbaalselt reeta, millega me täpsemalt tegeleme või kas ja kuhu peaksime välja jõudma. Proovisin hoopis aru saada nende enda eesmärkidest ja arusaamadest, mida nad nendest mõistetest teavad või arvavad.

Esmalt uurisin õpilastelt, mida tähendab nende jaoks tantsu kontekstis mõiste kohalolu ning kuidas nad seda seletaksid. Esimeses küsitluses tõi üks vastaja välja, et kohalolu eeldab reaalselt tunnis kohalkäimist, kuid ei pruugi kohe võrduka vaimse kohaloluga. Peamiselt vastati, et kohalolu on keskendumine sellele, mida sa teed ning see tähendab pühendumist südame ja hingega ning oma tegevusest rõõmu tundmist. Defineeriti kohalolu kui mõistuse

ja keha koostööd. Kohalolu eeldusena toodi välja, et samal ajal ei tohiks mõelda mingisuguseid teisi mõtteid. Samas tõi üks vastaja välja, et kohalolu tähendab tähelepanu ja süvenemist enda ümbrusesse ja selle kõikidesse nüansidesse, mis annavad impulsse liikumiseks. Siinkohal tõi ta näitena välja muusikatunnetuse, treeneri juhised ja emotsioonid, mis on tingitud ümbritsevast keskkonnast.

Teist korda samale küsimusele vastates jagunesid vastused peamiselt kaheks. Ühed ütlesid, et kohalolu on teadmine sellest, kus ollakse ja mida ning miks tehakse, kuid samal ajal ollakse teadlik ka enda ümber toimuvast, mitte ei tantsita ainult oma mullis. Samas mainis üks õpilastest, et kohalolu on see, kui sa pühendad ennast tantsule, oled avatud mõtlemise ja ideedega ning suudad hoopis vastupidiselt ennast muust maailmast välja lülitada selleks hetkeks.

Ka teises küsitluses peeti kohalolu arendamisel oluliseks tundides osalemist vaimselt ning sõna otseses mõttes ka kohal käimist. “Kohalolu on see, kui igas liigutuses on tunda ja tajuda selle liigutuse või tantsu üleüldist mõtet,” kirjutas üks õpilastest. Teine vastaja mainis ka tantsu mõttest aru saamise olulisust ning muusikasse liikumise vajalikkust. Kirjutati ka nõnda: “Kohalolu on tähtis nii füüsiliselt, kuid veel tähtsam ka vaimselt/mõtteliselt. Noor tantsija peaks igas tunnis kaasa mõtlema, tema peas peaksid olema erinevad tantsuvalemid: kuidas saaks ta end parandada, kuidas jätta kiiremini koreograafiat meelde jne. Samuti on oluline emotsionaalne kohalolu, mis minu jaoks on see, kui inimene tunnetab, miks ta tantsimas käib. See annab talle mingi tunde ja motivatsiooni.” Niisiis tajuvad õpilased kohalolu nii füüsilise kui ka vaimse kvaliteedina.

Esimeses ja teises küsitluses palusin õpilastel viiepallisüsteemis hinnata nende grupi üleüldist kohalolu taset. Esimesele küsitlusele andsid üksteist õpilast grupi kohalolule 4 punkti ja kümme õpilast 5 punkti. Teises küsitluses andsid kaks õpilast grupi kohalolule 3 punkti, kaksteist õpilast 4 punkti ja seitse õpilast 5 punkti.

Tulemused näitavad, et õppeaasta alguses hindasid õpilased oma grupi kohalolu taset kõrgemaks kui viimases tunnis. Vastused kohalolu mõiste kohta esimeses ja teises küsitluses olid siiski väga sarnased ja teist korda küsitlusele vastates tõdeti, et siiski tegelesime minu tundides kohalolu arendamisega ning osati tuua ka näiteid konkreetsetest ülesannetest.

Võib arvata, et aasta lõpus tulid nõrgemad tulemused, sest nad said teadlikumaks, mida mõiste kohalolu praktikas endast kujutab. Õpilastel tekkis oluliselt parem ülevaade sellest, mis see on ja mismoodi seda üldse võimalik arendada on. Vastustes toodi välja, et ka edaspidi on kohalolu areng koreograafia õppimise kõrval vajalik ja kindlasti võimalik. Niisiis näib, et õpilastel oli küll olemas teoreetiline teadmine kohalolust, kuid puudus praktiline sisend, mis toetaks mitmeplaani arusaama: miks, kellele ja kuidas.

Vastates küsimusele, mis on ansamblitunnetus, jagunesid vastused esimesel korral kaheks. Ühed kirjeldasid ansamblitunnetust kui grupi ühtsuse tunnetust. Näiteks nii:

1. “Ansamblitunnetus on see, et oleme nagu üks ja mõistame teineteist ka ilma sõnadeta.”
2. “See on koostöö, tiimitöö. Kõik toimib nagu ansambelis, st kõik pühenduvad ja annavad endast parima.”
3. “Ansamblitunnetus tähendab, et tunneme üksteise kehakeelt ja rühma ühist energiat.”

Teised kirjeldasid ansamblitunnetust kui muusika tunnetamist. Näiteks nii:

1. “Ansamblitunnetus on muusika tunnetamine ja selle tajumine. Samuti ka meie rühma, kui n-ö tantsuansambli tunnetus.”
2. “Ansamblitunnetus on see, kuidas tunnetad muusikat ja sellega kaasa lähed, täpselt nii nagu ise oskad.”
3. “Ansamblitunnetus on muusika mõistmine, rütmide ja pauside tajumine.”
4. “Kui ansambel mängib, siis tantsijad oskavad tunnetada erinevaid rütmilisi muutusi muusikas – see on ansamblitunnetus.”
5. “Ansamblitunnetus on muusika tunnetamine, et tants ei läheks rütmist välja.”

Esimesele küsitlusele vastates hindasid kaks õpilast oma grupi ansamblitunnetuse taset 3 punktiga, kaksteist õpilast 4 punktiga ja seitse õpilast 5 punktiga.

Küsimusele, kuidas ansamblitunnetust arendada võiks, vastati, et nende grupi ansamblitunnetus on niigi juba tipus ja et seda arendada on raske. “See tuleb pika treenimise tulemusena, aga seda ei saa lihtsalt selgeks õppida.” Lisaks pidasid õpilased

ansamblitunnetuse arendamise juures vältimatuks ka ühiseid esinemiseid ja väljasõite võistlustele. Lisaks arvasid nad, et abiks võiksid olla ka ühised koosviibimised ja üritused treeningsaali väliselt.

Teisel korral küsitlusele vastates olid vastused ühtlasemad ja vastati peamiselt, et ansamblitunnetus on see, kui kõik grupi liikmed panustavad ühisesse eesmärki. Märksõnadeks, mida mitmes vastuses mainiti olid koostöö, ühtus ja ühine energia. Samuti peeti oluliseks üksteise usaldamist, mõistmist ja teineteisega arvestamist. Ning toodi välja, et ansamblitunnetuse puhul peaks grupil olema hea läbisaamine ka tunniväliselt.

Teises küsitluses vastas ainult üks õpilastest, et peab ansamblitunnetust laulu kontekstist arusaamiseks ning muusika ja rütmi tajumiseks.

Teisel korral ansamblitunnetuse taset hinnates olid tulemused järgmised: üks õpilane pani grupi tasemele 3 punkti, üheksa õpilast 4 punkti ja üksteist õpilast 5 punkti. Seega nende arvamuse järgi ansamblitunnetuse tase paranes. 20 õpilast vastasid, et nende arvates tegelesime tundides ansamblitunnetuse parandamisega läbi erinevate mänguliste ja loovate harjutuste ning oskasid tuua näited erinevate ülesannete kohta, kus seda rakendasime. Üks õpilane vastas, et me küll tegime harjutusi, mis arendasid ansamblitunnetust, kuid oleksime võinud neid veel rohkem teha.

Tulemus ansamblitunnetuse taseme kohta näitab, et nende tase paranes, kuid samuti ühtlustus ka nende arusaam sellest. Selle grupi puhul peab nentima, et ka nende teises tantsutunnis tegeletakse ansamblitunnetusega, aga seda pigem läbi koreograafia õpetamise ja ühisteks esinemisteks valmistumisega. Kui võistlustel ühise töö tulemusena hästi (või kehvasti) läheb, siis mõjutab see kindlasti ka grupi üldist dünaamikat ja nende ansamblitunnetust.

Tagasiside põhjal ilmnes, et kõigi õpilaste meelest on nende mõlema kvaliteedi arendamine olnud äärmiselt vajalik ja võiks olla kasulik ka teistele tantsurühmadele. Kõik 21 vastajat pidasid nende arenemist ja arendamist oluliseks ning põhjuseid sõnastati erinevalt:

1. “Jah, on oluline, sest kui sa ikka oma grupiga ühtekuuluvust ja hinges mõnusat tunnet ei tunne ühistesse eesmärkidesse panustades, siis on midagi valesti.”

2. "Jah kuna grupp peaks läbi saama omavahel ja üksteist tunnetama, et koos tantsida."
3. "Jah, kuna kui grupp ei tööta koos ühiste eesmärkide nimel, siis ei tule ka soovitud tulemusi."
4. "Jah, sest see teeb tantsu täieliku mõistmise ja sisseelamise lihtsamaks ja siiramaks."
5. "Jah, kindlasti, sest need aspektid on põhilised loomaks head sidet ja koostöövõimet tantsijate vahel. Nii muutub iga tantsija ka individuaalselt tugevamaks."
6. "Jah, sest muidu näeb tants tühi välja."
7. "Jah, kindlasti, sest seda on laval näha, kas grupil on ansamblitunnetus või mitte ja samuti ka kohalolu. Kui tantsija mõtleb laval omi mõtteid siis pole see vaatajatele eriti nauditav."
8. "Jah, sest seda on ka publikust näha, kui ühtne tiim on. Endal on parem tunne tantsida kui tead, et teised on olemas."
9. "Jah, kindlasti, see muudab grupi ühtsemaks ja muudab tantsijad võimekamaks."
10. "Jah, nii saab grupp toimida ning omavahel hästi läbi saada."
11. "Jah, tundub vajalik, kuna see teeb tantsukavad ja esinemised kindlamaks."
12. "Jah, kuna tantsu tantsides peavad need mõlemad olemas olema. Mida suurem kohalolu ja ansamblitunne seda paremini tants välja tuleb."
13. "Jah, sest see annab ka motivatsiooni trennides käia kui tehtavad harjutused on head ja lõbusad."
14. "Jah, kui neid ei ole, siis tantsukool ei oleks kokkuhoidev ega areneks kuskile."
15. "Jah, kuna see aitab arendada nii tantsurühmade ühtsust kui ka tehnikat. Lisaks sellele aitab see luua positiivse õhkkonna, mis omakorda aitab samuti kaasa rühmade toimimisele."
16. "Jah, kindlasti, sest kui tantsus pole kohalolu ja grupil ühtset tunnetust siis minu jaoks pole asjal mõtet."
17. "Jah, need aitavad luua ühtsust ühes kavas ja selle tõttu on ka tulemus parem."
18. "Jah, sellepärast, et siis suudetakse paremini viia välja kavad, mida võetakse ette tundides ning teha neid automaatselt huvitavamaks kui kuivalt tantsida midagi, millel pole sügavat tähendust taga."
19. "Jah, muidugi, sest seda on ka laval näha, kui grupp on omavahel lähedane."
20. "Jah, sest nii tekib ühtsus ja sünkroon. Lisaks lähed sa siis paremini oma rolli sisse."
21. "Jah, kindlasti. Grupis kus on mainitud omadused olemas, on palju mõnusam ja meeldivam tantsida. Ning grupikaaslased on rahulikamad ning arvestavad ka teiste arvamustega."

Õpilased näevad kohalolu ja ansamblitunnetuse arendamise vajalikkust nii isiklikust perspektiivist kui ka kogu grupi arengu vaatepunktist.

Vastates küsimusele, kas nad õppisid minu tundides midagi uut, nimetati muuhulgas ka konkreetset ansamblitunnetuse märkamist ja sellega tegelemist. Toodi välja, et oma keha õpiti paremini tunnetama läbi uute ja huvitavate harjutuste, millega varem tuttav ei olnud. Samuti tõid õpilased välja, et tundides arenes nende kehaline tunnetus läbi keskendumise ja kohalolu ning see omakorda arendas nende enesekindlust improvisatsioonilisi liikumisharjutusi tehes.

Üks õpilane tõi olulise muutusena välja usalduse tekkimise, mis tema sõnul kogu grupi ansamblitunnetuse paranemisele kaasa aitas. Õpiti ka teistega rohkem arvestama ja grupitunde vajalikkust. Õpilaste sõnul olid minu antud tunnid loovad ja arendavad, sest avastasid nii endas kui ka oma grupi juures uusi külgi, millega nad teistes tundides kokku ei ole puutunud.

Viimase olulise mõttena tõi üks õpilane välja, et kohalolu ja ansamblitunnetusega tegelemine aitasid tal end laval täielikult välja elada, kuid samas seda tehes ka hästi kindlat õpitud kava jälgides. Õpilasi valdab alati väga suur õnne(stumise)tunne, kui nad taipavad, et trennides õpitu ja laval esitatav materjal omavahel väga hästi toimivad. Veel suurem rõõm on, kui nende lavaline energia jõuab publikuni ja nad saavad selle positiivse tagasiside näol ringiga tagasi.

3.3. Probleemolukordade analüüs

Selles alapeatükis kirjutan pikemalt lahti probleemolukorrad ja küsimused, mis mul õpetamise ajal tekkisid.

Probleem number 1. Grupp oli individuaalseks lähenemiseks liiga suur ning tundsin, et see oli pigem puuduseks. 21 õpilast nõuavad omajagu tähelepanu. Leian, et grupp saaks tervikuna tugevamaks areneda, kui pühendada rohkem aega ka individuaalsusele ja iga inimese isikupärale. Samas ei tohiks ansamblitunnetus neid eripärasid ära kaotada, et kõikide

tugevad ja nõrgad küljed moodustaksid ühe täiusliku ja jätkusuutliku ansambli. Seega oleksin tahtnud rohkem aega võtta isikliku tagasiside jagamiseks.

Probleem number 2. Suure grupiga kaasnes ka palju eri aegadel puudumisi, mis olid grupi ühise arengu eesmärgile pigem takistuseks ning tekitasid pigem lünki ühises arengus. See tuli välja ka mitme õpilase tagasisidest, kes ise kõikides tundides kohal olid ning teiste puudumisi väga isiklikult võtsid.

Probleem number 3. Limiteeritud aeg ning surve luua pigem koreograafiat. Tund toimus korra nädalas ning tunni pikkus oli tavaliselt 60 minutit, mõnel korral ka 90 minutit. Samal grupil oli nädalas ka teine tund nende teise õpetajaga. Tundsin, et keeruline oli jagada tunni aega koreograafia õpetamise, kava puhastamise ning eraldi kohalolu ja ansamblitunnetusega süvitsi tegelemiseks. Õpilaste tagasisidest ka selgus, et neile küll väga meeldisid need harjutused, mida tunnis tegime ning mis olid nende jaoks uued, aga oleksime võinud siiski ka tantsukavaga rohkem tegeleda. Minule aga tundus vastupidi: et antud harjutused saaksid oma eesmärgi täita, tuleks neile pühendada rohkem aega.

3.4. Eneserefleksioon

Usun, et eneserefleksioon on mistahes protsessi juures lahutamatu komponent ja väga oluline osa, et liikuda sealt edasi uute tegemiste ja avastuste suunas. Vaadates tagasi möödunud õppeaastale, sooviksin, et oleksin rohkem teinud märkmeid stiilis “täna oli mul tunnis selline tunne”. Märkmed minu kaustikus on jäänud pigem formaalseteks. Seal on ülesannete kirjeldusi, tehnilisi tähelepanekuid tundidest ning pidev planeerimine ja aja kalkuleerimine.

Arvan, et oleksin võinud protsessi jooksul õpilastega teha ka avatud vestlusringi, et tagasisidet juba varem koguda ning mitte jätta seda ainult aasta lõppu. See oleks aidanud mul õpilasi rohkem avada, et nad räägiksid oma tantsutunnis tekkivatest tunnetest ning ma usun, et see oleks ka minu arengule õpetajana kasuks tulnud.

Oluline tähelepanek, mida saaksin paremini teha, on kindlasti veidi efektiivsem tunni planeerimine. Teadsin küll ette, mida teen järgmises või ülejärgmises tunnis, aga soovin, et

oleksin juba aasta alguses pannud paika veidi täpsema plaani. Sellisel juhul ei oleks muidugi tohtinud kaotada ka spontaansust ja enesekindlust viimase hetke otsuste tegemisel.

Mul on hea meel, et sain õpilastele tutvustada mõisteid kohalolu ja ansamblitunnetus ning näidata erinevaid võimalusi nende arendamiseks. Usun, et lähenesin teemale mänguliselt ja neile huvitaval viisil.

Õppisin seda tööd tehes ka ise palju, nii teoreetilise poole pealt end ette valmistades kui ka praktikas neid harjutusi läbi tehes ja kõrvalt vaadates. Kogegin, et paljudeks ülesanneteks oleks vaja olnud rohkem aega ning süvenemist. Õppisin, et tundi ei ole mõtet sisuliselt üle kuhjata. Pigem teha vähem harjutusi, aga põhjalikumalt – siis tõusevad soovitud tulemused kiiremini esile. Kui miski oli minu jaoks juba õpitud tõde, siis õpilastele tuli samm-sammu haaval teadmisi kätte anda, sest kogu info korraga võib olla liialt mahukas, et seda endasse talletada ja seda siis ka rakendada.

Esitasin õpilastele küsimuse, mis neile minu tundides meeldis ning mis ei meeldinud. Peamiselt vastati, et tunnid meeldisid väga ning õpilased nautisid neid, sest olin õpetajana väga rahulik ja minu tundides ei olnud mingisugust soorituspinget. Võtsin vajadusel ülesannete seletamiseks ja küsimustele vastamiseks aega. Õpilased ütlesid, et minu tundides ei mõtle nad kordagi, et enam ei viitsi, sest tunnid on alati piisavalt tempokad ning samas sai minu tundides end ka alati vabana tunda.

Miinusena toodi välja, et oleksime võinud rohkem tantsida. Samas toodi seda ka plussina välja, sest kui nende teises tunnis rõhuti rohkem koreograafiale, siis minu tunnis oli neil hea end hoopis teisest küljest arendada. Kuid olen nõus, võrreldes eelmise aasta tantsukava eduga, olid õpilaste ootused uuele koreograafiale suured ning tundsin ka ise, et ei suutnud neid ootusi täita. Olin liialt keskendunud muude kvaliteetide arendamisele, mis toetaksid neid koreograafia esitamisel. Arvan, et minu poolt välja pakutud tund võikski töötada eraldiseisvana koreograafia-tunni kõrval, et hoida neid mingil määral eraldi, et oleks kiirustamata aega tegeleda mõlemaga. Kuid see ei ole kohustuslik, usun, et on võimalik neid suurepäraselt ka ühes tunnis teha: arendada tantsu tehnilist ja sisulist kvaliteeti.

Miinusena tõid õpilased veel välja, et tunnid oleksid võinud olla pikemad, aga see ei sõltunud enam ainult minust, vaid ka tantsukooli tunniplaanist ja õpilaste endi graafikutest.

Näen, et ka tulevikus võiksin anda tantsutunde, kus keskendun kohalolu ja ansamblitunnetuse mõistete tutvustamisele ja arendamisele. Usun, et teoreetilist baasmaterjali, mille põhjal oma isiklik jätkusuutlik meetod välja töötada, jätkub. Lõputöö oli suur samm sellele mõtestamisele lähemale. Õppisin selle töö käigus, et mida rohkem ma uurin, mõtlen ja praktiseerin, seda rohkem ma tajun, kui vähe ma tegelikult tean. See omakorda kasvatab uudishimu ja motivatsiooni edasisteks erialasteks katsetusteks.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös uurisin, kas kohalolu ja ansamblitunnetuse kvaliteeti on huvihariduses vajalik ja võimalik edendada ning mil moel on seda võimalik uurida. Uurimisprotsessi viisin läbi kogu õppeaasta vältel FACE Moe- ja Tantsukooli 15 - 18 aastaste õpilastega.

Uurimistulemustele tuginedes võin öelda, et FACE Moe- ja Tantsukooli õpilaste näitel toetas kohalolu ja ansamblitunnetuse arendamine nende liikumiskvaliteedi arengut. Seega võib öelda, et see on vajalik. Pühendasime nendele kvaliteetidele aega koreograafia õppimise kõrvalt, seega võib öelda, et see on samuti ka võimalik. Seda arengut hindasid õpilased fenomenoloogiliselt oma sisetunde järgi.

Uurimistulemustest selgus, et arendades kohalolu ja ansamblitunnetuse taset, arenes ka õpilaste kehaline tunnetus ja julgus improviseerida. Peale selle õppisid nad ansamblitunnetuse kohta seda, et see ei pruugi olla ainult muusikatunnetus ning kohalolu ei võrdu alati vaid füüsilise kohaletulekuga. Samuti avanesid nende jaoks enda ja grupi kohta hoopis uued ning avastamata küljed, mida teistes tundides ei ole märgatud.

Käesolev töö andis mulle suurepärase praktilise kogemuse õpetajana. Lisaks oli mul hea võimalus analüüsida oma töömeetodeid ning teha valikuid, milliste väärtuste eest tantsuõpetajana edaspidi seista tahaksin ning millises suunas Eesti tantuhuviharidust arendaksin.

KASUTATUD ALLIKAD

Barba, E. 1999. Paberlaevuke: sissejuhatus teatriantropoloogiasse. Tallinn: Eesti Teatriliit, EMA Kõrgem Lavakunstikool.

Bogart, A. and Landau, T. 2005. The Viewpoints Book: A Practical Guide to Viewpoints and Composition. New York: Theatre Communications Group.

Cuddy, A. 2017. Kohalolu: kuidas olla kõige raskematel hetkedel eneses kindel. Tallinn: Äripäev.

EKSS. 2009. Eesti keele seletav sõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>, (20.05.2019).

Epner, L. Näitleja postdramaatilises teatris. Karulin, O. ja Pappel, K. (koost.), Teatrielu 2014. Tallinn: Eesti Teatriliit ja Eesti Teatri Agentuur 2015, lk 56 – 80.

FACE. 2019. FACE Moe- ja Tantsukool. <http://facetantsukool.ee/tantsu-ja-moekoolist/>, (20.05.2019).

Pallant, C. 2006. Contact improvisation : an introduction to a vitalizing dance form. London: McFarland.

SPQ. Steve Paxton Quote. 2013. <https://www.sharingweight.com/2013/05/07/2013-05-07-steve-paxton-quote/>, (20.05.2019).

Stepanov, R. 2018. Autori intervjuu. Viljandi, 27. november. [Intervjuu autori valduses].

Sööt, A. 2014. Miks peaks tantsu õpetama? http://kuukiri.tantsuliit.ee/wp-content/uploads/2014/10/092_ethl-veebuar_v2.pdf, (20.05.2019).

Valtna, K. 2019. Algaja etendaja märkmeid. <http://kuukiri.tantsuliit.ee/artikkel/algaja-etendaja-markmeid/>, (20.05.2019).

LISA 1

1. *(mõlemal küsitlusel)* Mida tähendab Sinu jaoks tantsu kontekstis mõiste **kohalolu**? Kirjelda oma sõnadega.
2. *(mõlemal küsitlusel)* Kuidas hindad oma grupi **kohalolu** taset viiepallisüsteemis?
3. *(esimesel küsitlusel)* Kas ja kuidas võiks seda Sinu arvates arendada?
4. *(teisel küsitlusel)* Kuidas Sulle tundub, kas tegelesime minu antud tundides sel aastal ka **kohalolu** arendamisega? Kui vastad JAH, too palun mõni näide, mis **kohalolu** arendas.
5. *(mõlemal küsitlusel)* Mida tähendab Sinu jaoks tantsu kontekstis mõiste **ansamblitunnetus**? Kirjelda oma sõnadega.
6. *(mõlemal küsitlusel)* Kuidas hindad oma grupi **ansamblitunnetuse** taset viiepallisüsteemis?
7. *(esimesel küsitlusel)* Kas ja kuidas võiks seda Sinu arvates arendada?
8. *(teisel küsitlusel)* Kuidas Sulle tundub, kas tegelesime minu antud tundides sel aastal ka **ansamblitunnetuse** arendamisega? Kui vastad JAH, too palun mõni näide, mis **ansamblitunnetust** arendas.
9. *(teisel küsitlusel)* Kas **kohalolu** ja **ansamblitunnetuse** arendamine tundub Sinu jaoks tantsukoolides vajalik? Miks?
10. *(teisel küsitlusel)* Kas õppisid minu tundides osaledes midagi uut? Too mõni näide.

SUMMARY

The aim of my thesis was to develop the presence and sense of ensemble in the group and the awareness of it. The thesis focuses on the improvement of group dynamics from the students' point of view. The group consisted of 21 dancers from the age of fifteen to eighteen.

Based on the mentioned goal, I raised three research questions: is the improvement of presence and sense of ensemble necessary in hobby education, is it possible and how can this development be measured?

The work is divided into three chapters, which in turn are divided into two and four subchapters. The first chapter is divided into two subchapters and defines the concepts of presence and sense of ensemble. In the second chapter, I explain the research process: I expand on the topic of goals and working methods. The third chapter focuses on analysis and conclusions and is divided into four subchapters: in the first I describe the sample, in the second I summarize the student's feedback, in the third one I describe the problem situations that arose, and in the fourth I summarize the topic with self-reflection.

The results of the research showed that besides learning choreography, students also consider it important to improve the quality of presence and ensemble skills in dance lessons. Integrating these two in dance lessons is possible and mutually supportive. Development was evaluated phenomenologically by students according to their intuition.

LIHTLITSENTS

Mina, Carolina Tagobert (sünnikuupäev: 18.08.1995),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose **“Tantsija kohalolu ja ansamblitunnetuse arendamine FACE Moe- ja Tantsukooli õpilaste näitel”**, mille juhendaja on Hanna Junti

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 21.05.2019